

Handläggare: Börje Ferlander
Telefon: 08-508 362 16

Till
Äldrenämnden
Den 20 mars 2007

Regler för skydd och rättssäkerhet inom demensvården (SOU 2006:110) - Betänkande av Utredningen om skyddsåtgärder inom vård och omsorg för personer med nedsatt beslutsförmåga (S2005:02)

Remiss av socialdepartementet

Förvaltningens förslag till beslut

Äldreförvaltningen föreslår att äldrenämnden beslutar följande.

Remissen besvaras med äldreförvaltningens tjänsteutlåtande.

Gunnel Rohlin
Direktör

Raili Karlsson
Enhetschef

Sammanfattning

Utredaren föreslår i betänkandet två nya lagar för reglering av tvångs- och begränsningsåtgärder inom såväl socialtjänsten som vid medicinsk behandling av personer med

nedsatt beslutsförmåga på grund av demenssjukdom inom socialnämndernas ansvarsområde.

Äldreförvaltningen ställer sig positiv till utredarens lagförslag. Med lagstiftningen som grund anser äldreförvaltningen att säkerheten och förutsättningarna blir tydligare för dessa personer och deras närstående samt att rättssäkerheten ökar. En tydlig lagstiftning i kombination med föreskrifter och lokala rutiner stärker också personalen i deras dagliga arbete.

Bakgrund

Regeringen beslutade den 3 februari 2005 att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att överväga om det finns behov av att införa bestämmelser om skydds- och tvångsåtgärder inom vården och omsorgen av äldre personer som har nedsatt beslutsförmåga främst till följd av demenssjukdom. Utredningen har antagit namnet Utredningen om skyddsåtgärder inom vård och omsorg för personer med nedsatt beslutsförmåga.

”Regel för skydd och rättssäkerhet inom demensvård (SOU 2006:110) och Betänkande av Utredning om skyddsåtgärder om skyddsåtgärder inom vård och omsorg för personer med nedsatt beslutsförmåga (S2005:02)” har remitterats till bl.a. Stockholms stad. Inom staden har betänkandet remitterats till stadsledningskontoret, äldrenämnden och stadsdelsnämnderna i Bromma, Farsta och Älvsjö.

Ärendet

Utredningens förslag innefattar lagregler för såväl tvångs- och begränsningsåtgärder inom socialtjänsten som vid medicinsk behandling av personer med nedsatt beslutsförmåga på grund av demenssjukdom inom socialnämndernas ansvarsområde. De två nya lagarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2009.

- Lag om tvångs- och begränsningsåtgärder inom socialtjänsten i vissa fall.
- Lag om tvångsåtgärder vid medicinsk behandling i vissa fall.

Lagförslagen omfattar personer som på grund av demenssjukdom saknar förmåga att lämna ett ställningstagande till den tvångs- eller begränsningsåtgärd som bedöms nödvändig för en ändamålsenlig och säker omsorg alternativt till den medicinska behandlingen som bedöms nödvändig med hänsyn till den enskildes hälsotillstånd.

Kravet för att ingå i personkretsen ska vara att den enskilde antingen 1) beviljats bistånd enligt socialtjänstlagen (2001:453), SoL, i form av särskilt boende, dagverksamhet eller hemtjänst eller insats enligt lagen (1994:749) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS i form av ”bostad med särskild service för vuxna” eller ”daglig verksamhet” enligt LSS, eller 2) har flyttats mot sin vilja till särskilt boende utan att ha beviljats sådant bistånd enligt SoL eller sådan insats enligt LSS.

Utredningens huvudmotiv för en lagstiftning är bättre skydd och rättssäkerhet för den enskilde, minskad användning av tvångs- och begränsningsåtgärder, ökad säkerhet för personalen i dagligt arbete och förbättrad information till närstående.

Lag om tvångs- och begränsningsåtgärder inom socialtjänsten i vissa fall

Lagens syfte är att förhindra att personer i lagens personkrets utsätter sig själva, och ibland även andra, för allvarlig skada. Lagen medger att individuella beslut får fattas om rätten att

- flytta en person till ett särskilt boende,
- låsa ytterdörren eller dörren till avdelningen eller enheten,
- använda sänggrindar, brickbord, bälte, sele eller liknande anordningar,
- använda pejling- eller larmanordning,
- hålla fast eller föra bort en aggressiv person till ett annat rum samt
- fullfölja nödvändiga omvårdnadsinsatser trots att den enskilde gör motstånd.

Av utredarens förslag framgår att socialnämnden ska inleda en utredning när den får kännedom om att det finns skäl för en tvångs- eller begränsningsåtgärd. Den enskilde ska företrädas av god man. Länsrätten beslutar, efter ansökan från socialnämnden, om åtgärderna flyttning till särskilt boende och låsning av dörr. Socialnämnden föreslås besluta om tillåtelse om att använda sänggrindar m.m., pejling- och larmanordningar, fasthållning och bortförande till annat rum samt åtgärder för att genomföra nödvändiga omvårdnadsåtgärder. Den enskilde ska kunna överklaga besluten till domstol.

I förslaget framför utredaren att tvångs- och begränsningsåtgärder utöver de som föreslås ovan saknar stöd i lag och ska således inte vara tillåtna.

Lag om tvångsåtgärder vid medicinsk behandlig i vissa fall

I lagen föreslås att grundvillkoret för att använda tvångsåtgärder vid medicinsk behandling, som t.ex. att blanda medicin i mat eller dryck utan patientens vetskap ska vara att patienten till följd av sin sjukdom saknar förmåga att lämna ett grundat ställningstagande till behandlingen och att patientens hälsotillstånd riskerar att allvarligt försämrats utan medicinering.

En legitimerad patientansvarig läkare (PAL) ska utses när frågan om att behandla en patient med tvång aktualiseras. PAL kan efter noggrann medicinsk utredning, med

beaktande av etiska aspekter och i samråd med närstående och god man fatta tillfälliga eller slutliga beslut om behandling med tvång.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom äldreförvaltningen. Kommunstyrelsens pensionärsråd (KPR) har tagit del av ärendet den 8 mars 2007.

Äldreförvaltningens synpunkter och förslag

Att vidta skydds- och tvångsåtgärder är en grannlaga balansgång mellan å ena sidan den enskildes behov av integritet och självbestämmande å andra sidan mot behovet av att skydda honom/henne från att allvarligt skada sig själv eller andra.

Äldreförvaltningen ställer sig positiv till utredarens förslag att i lag reglera de tvångs- och begränsningsåtgärder som ska kunna vidtas inom socialnämndernas ansvarsområde för personer med nedsatt beslutsförmåga.

Det är också positivt att utredaren ser det som viktigt att lagregleringen i första hand ska syfta till att förbättra säkerheten och livskvaliteten för personer med nedsatt beslutsförmåga. Med lagstiftningen som grund anser äldreförvaltningen att säkerheten och förutsättningarna blir tydligare för dessa personer och deras närstående samt att rättssäkerheten ökar.

Äldreförvaltningen delar utredarens uppfattning om att tvångs- och begränsningsåtgärder oavsett om det är inom socialtjänsten eller inom medicinsk behandling ska vara sista utvägen och får endast användas när det inte är möjligt att skydda den enskilde eller annan person på annat sätt. Vidtagna åtgärder måste alltid kunna försvaras med etiska och behandlingsmässiga motiv och får inte vara mer omfattande än vad som är nödvändigt.

Äldreförvaltningen anser att det inom äldreomsorgen idag saknas en tydlig laglig grund för användning av tvångs- och begränsningsåtgärder. Trots Socialstyrelsens kungörelse¹ och föreskrifter² som reglerar vissa tvångs- och begränsningsåtgärder finns det en osäkerhet bland personalen om hur begränsningsåtgärderna ska användas. Detta framkommer också i en rapport³ från Äldrecentrum. Av rapporten framgår att personalen många gånger ställs inför svåra ställningstaganden när det gäller användning av tvångs- och begränsningsåtgärder. En tydlig lagstiftning i kombination med föreskrifter och lokala rutiner stärker också personalen i deras dagliga arbete.

---

¹ Socialstyrelsens kungörelse (SOSFS 1980:87) med föreskrifter om förbud mot tvångsmedel inom somatisk långtidsvård

² Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 1992:17) om skyddsåtgärder för personer med åldersdemens i särskilda boendeformer för service och omvårdnad

³ Begränsningsåtgärder, Personalens upplevelser kring tvång och skydd i äldreomsorgen 2003:3

Äldreförvaltningen delar utredarens uppfattning om att det behövs en fortsatt satsning på kompetensutveckling och utbildning inom demensvården. I Stockholms stads "Budget 2007 för Stockholms och inriktning för 2008 och 2009" framförs bl.a. vikten av att säkra kvaliteten genom att öka medarbetarnas kompetens genom utbildning inom demensvård. I äldreförvaltningens planering ingår att anordna utbildning inom demensvård för såväl de legitimerade yrkesgrupperna som övrig vårdpersonal.

Äldreförvaltningen håller med utredaren om att kostnaderna för kommunen inledningsvis kommer att öka genom högre krav på utredning i samband med att beslut ska fattas om användning av tvångs- och begränsningsåtgärder. Kommunens kostnader för utbildning och arvodering gode män beräknas öka. Äldreförvaltningen förutsätter att kommunerna kompenseras fullt ut för de ökade kostnader som förslaget medför.

Äldreförvaltningen instämmer med utredarens förslag att lagförslagen måste kompletteras med föreskrifter från Socialstyrelsen och att lokala rutiner för tillämningen av regelverket upprättas. Förvaltningen ser positivt på utredarens förslag att en utvärdering av föreslagna lagar ska göras inom fem år.

Bilaga

Regler för skydd och rättssäkerhet inom demensvården (SOU 2006:110) – Betänkande av Utredning om skyddsåtgärder inom vård och omsorg för personer med nedsatt beslutsförmåga - Sammanfattning